

DÜNYA UNIVERSİTETLƏRİNİN

davamlılıq

onlayn təhsil

REYTINGLƏRİ AÇIQLANDI

Azərbaycan universitetlərinin sosial və ekoloji davamlılığa töhfəsi

Böyük Britaniyanın "QS Quacquarelli Symonds" şirkəti dünyanın nüfuzlu ali təhsil müəssisələrinin 2025-ci il üzrə Davamlılıq Reytinqini (QS World University Rankings: Sustainability 2025) açıqlayıb.

Reytinq dünya universitetlərinin sosial və ekoloji davamlılıqda yerini müəyyən edir. Təşkilatın dünyanın ən böyük ekoloji, sosial və idarəetmə (ESG) problemlərinin öhdəsindən gəlmək qabiliyyətini ölçmək üçün hazırlanmış göstəricilərdən ibarət metodologiyalara əsaslanan "QS Sustainability Rankings 2025" dünyanın 107 ölkəsindən təxminən 1800 universiteti əhatə edir.

Yeni tədqiqata əsasən, Kanadanın Toronto Universiteti bu il davamlılıq üzrə dünyanın ən yaxşı universitetidir. İkinci yerdə İsveçrənin ETH Sürix Universiteti yer alıb. ABŞ-nin Kaliforniya Berkli Universiteti davamlılıq baxımından İsveçin Lund Universiteti ilə qlobal miqyasda üçüncü yeri bölüşür. Toronto Universitetinin prezidenti professor Merik Gertler reytinqin nəticələrini belə şərh edib: "Universitetimizin "QS Sustainability Rankings"də dünyada bir daha 1-ci yeri tutmasından məmnunmuş və bu, davamlı gələcəyə aparan yolda qərarlı olduğumuzu təsdiqləyir". Afrikanın 7 universiteti ilk 500-ükdə yer alır. Keyptaun Universiteti regionda ən yüksək olan 45-ci, Qahirə Universiteti 370-ci yerdədir. Avstraliyanın ilk 100-də 14 universiteti var, Melburn Universiteti isə doqquzuncu yerdə qərarlaşır. QUT masaya qalxan yeganə Avstraliya qurumudur. Asiyada dörd ölkədən altı universitet ilk 100-ükdə yer alır. Tokio Universiteti 44-cü yerdə ən yüksək yer tutur. Çin materikində 114 universitet var, Fudan Universiteti 133-cü yerdədir. Hindistan reytinqdə 78 universitetlə təmsil olunur. Hund universitetlərinin reytinqdə Delhi Texnologiya İnsti-

tutu başçılıq edir. Ümumilikdə sıralamada 239 qurumla ABŞ liderlik edir. Kaliforniya Universiteti, Berkeley üçüncü yerdədir, lakin ölkənin orta bali Avropa və Avstraliyanı geridə qoyur. Böyük Britaniyanın dünyanın ən yaxşı 100 universiteti arasında 26 ali məktəbi var və digər ölkələrlə müqayisədə ən yaxşı 10 universitetlə təmsil olunur.

EHT Sürix 2-ci yerdə yüksələn Avropada 1-ci mövqedədir. Toronto Universiteti dünyanın bir nömrəsi olaraq qalır. Kanadanın iki universiteti hər hansı digər ölkəyə və ya ərazidən daha çox ilk beşlikdədir. Ən çox qəbul edilənlərin sayına görə, ikinci olmasına baxmayaraq, heç bir Çin universiteti ilk 100-ükdə deyil. Ölkənin ən yaxşı göstəricisi olan Fudan Universiteti doqquz pillə irəliləyərək 133-cü yerdədir. İsveçin Lund Universiteti də Ekoloji Təhsildə təkmilləşdirmələr sayəsində səkkizinci yerdən birgə üçüncü yerdə yüksələrək əhəmiyyətli irəliləyiş əldə edib. Yeni Zelandiyanın bütün səkkiz universiteti ilk 500-də yer alıb və ən yüksək orta bala malikdir. Oklend Universiteti dünya miqyasında 17-ci yerdədir.

Qeyd edək ki, "QS Quacquarelli Symonds Davamlılıq İndeksi 2025" Azərbaycan üzrə nəticələri COP29 çərçivəsində açıqlayıb. Bakı Dövlət Universiteti "QS Quacquarelli Symonds Davamlılıq İndeksi 2025"də "Ətraf Mühitə Təsir" dünya üzrə 259 pillə önə çıxaraq 742-ci, İdarəetmə üzrə 360 mövqə irəliləyərək 415-ci yerdə yüksəlib. Ümumi reytinqdə digər ali təhsil müəssisələrimizin göstəriciləri isə aşağıdakı kimidir:

Xəzər Universiteti	(1500+),
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti	(1081-1100),
Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti	(1351-1400),
Bakı Mühəndislik Universiteti	(1451-1500)
Azərbaycan Texniki Universiteti	(1501+),
Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti	(1501+).

Oruc MUSTAFAYEV

Dekabrın 10-da Böyük Britaniyanın "Times Higher Education" (THE) şirkəti tərəfindən dünya universitetlərinin onlayn təhsil reytinqi açıqlanıb. Onlayn təhsilin qlobal səviyyədə ölçülməsi istiqamətində ilk cəhddə dörd qitə üzrə 11 universitet qızıl medal alıb.

Onlayn təhsil necə olmalıdır? "Times Higher Education" (THE) yeni reytinqdə bu suala cavab tapmağa çalışıb. İnternetin yaradılmasından sonra ortaya çıxan onlayn təhsilin son illərdə əhəmiyyəti və təbiiqindəki çətinliklər ortaya çıxıb.

Onlayn kurslar şagirdlərin COVID19 pandemiyası zamanı təhsil almağa imkan verib və Ukrayna kimi münəqaşə bölgələrində yaşayanlar üçün ali təhsilə çıxışı təmin edib. Onlayn təhsil ömürboyu öyrənmə üçün isə peşəkər inkişafı imkan yaradır. Lakin bu təhsilin keyfiyyəti bərabər deyil və onlayn təhsilin əhəmiyyətini getdikcə daha da aydınlaşdırmaq, ali təhsilin onlayn formada tədrisinin

keyfiyyətini ölçmək üçün qlobal standart yoxdur.

Həmçinin onlayn təhsil üçün qlobal səviyyədə vahid bir tarifi yoxdur. Bu pilot reytinq yalnız universitetlərin onlayn təhsil təqdim edən hissələrini ölçür, yeni kurslar onlayn olaraq reklam olunur və məzmunun ən azı 40 faizi onlayn şəkildə təqdim edilir.

İlk OTR hazırlanarkən THE-nin məlumat komandası təminat növlərində kəskin fərqlər aşkar edib: ənənəvi kampus universitetləri onlayn elementlər əlavə edir, tamamilə onlayn fəaliyyət göstərən açıq universitetlər, həmçinin aşağı gəlirli ölkələrin kənd ərazilərində yaşayan insanlara ali təhsil verməyə çalışan yeni qurumlar. Universitetlər onlayn təhsil üçün müxtəlif məqsədlərə malikdir. Buna görə də, THE üç kateqoriya müəyyən edib: qızıl, gümüş və bürünc.

Qızıl kateqoriyada 11 universitet – ABŞ-dən 3, Birləşmiş Krallıqdan 2, Hindistandan 2, Rusiya, Macarıstan, Yeni Zelandiya və Avstraliyadan 1 universitet yer alıb.

Gümüş kateqoriyada 14 universitet, bürünc kateqoriyada isə 31 universitet var. Əlavə olaraq, 64 universitet namizəd statusu alıb, çünki onlar məlumat təqdim edib, lakin tələbləri tam yerinə yetirməyiblər. Bu pilot versiyada THE 4 istiqamətdə 17 kriteriyadan istifadə edilib.

ABŞ-dən Mərkəzi Florida Universiteti (qızıl) resurslar sahəsində birinci yerdədir, Yeni Zelandiyanın Massey Uni-

THE Online Learning Rankings 2024

versiteti (qızıl) isə həm əlaqə, həm də mühit sahələrində ən yüksək balları əldə edib. Ukraynanın Sumı Dövlət Universiteti gümüş medal alıb, amma nəticələr sahəsində qlobal olaraq ən yüksək nəticəni göstərib. Qızıl medal qazananlar arasında Hindistanın O.P.Jindal Global Universiteti isə mühit sahəsi üzrə ən yaxşı nəticə əldə edib.

THE-nin tədqiqat yönümlü Dünya Universitetləri Reytinqindən fərqli olaraq, OTR-də heç bir universitet bütün sahələrdə yüksək ballar almı, bu da onlayn təhsil təminatçılarının müxtəlif məqsədlərini və bəlkə də, onlayn təhsilin inkişafda olan təbiiqinə əks etdirir. Qızıl kateqoriyada ən davamlı performans göstərən ali məktəb Hindistanın Manav Raçna Beynəlxalq Araşdırmalar və Tədqiqatlar İnstitutudur. Bu ali təhsil müəssisəsi dörd sahənin hər biri üzrə 100 ballıq sistem üzərindən 60-dan yüksək bal toplayan yeganə universitetdir.

Nəticələr və əsas məlumatlar maraqlı baxışlar təqdim etməklə yanaşı, həm

Onlayn təhsil təminatının məqsədləri qurumdan asılı olaraq dəyişə bilər, lakin bu kursları təqdim edən universitetlər bir çox eyni çətinliklərlə üzləşir. Dr. Regierə görə, bu çətinliklər "ədələtli daxilolmanın təmin edilməsindən, yüksək iştirak və akademik ciddiyətin saxlanmasına qədər dəyişir. Müxtəlif, qlobal tələbə cəmiyyəti, texnologiyaya giriş, zaman zonaları və dil bacarığı fərqlərini idarə etməyi tələb edir, bunların hamısı tələbələrin tədrisində tam iştirak etmə qabiliyyətinə təsir göstərə bilər".

Dr. Regier bildirib ki, ən böyük maneələrdən biri, onlayn öyrənmənin universitet icmasının bir hissəsi olduğunu hiss etmələrini təmin etməkdir. Bu, "sınıfdə iştirakdan kənar çıxan innovativ əlaqə strategiyaları tələb edir, bu da universitet icmasının daha geniş hissəsində güclü bir aidiyyət hissi inkişaf etdirməyə kömək edir".

Simon Fraser Universitetinin professoru Linda Harasim təhsil nəzəriyyəsi və onlayn texnologiyalar barədə bir neçə kitab yazıb. "Onlayn ali təhsil sahəsində 40 illik tədqiqat və tədris təcrübəmdə, icma quruluşunun onlayn sınıfdə vacib olduğunu aşkar etmişəm", - deyir o bildirib. "Bənzər işlərdə həmkarların birgə işbirliyi və icma effektiv öyrənmə və insan intellektinin artırılması üçün ən böyük imkanları təmsil edir. İnsanlar təbiiqən bir-birilərdən daha yaxşı öyrənməyə proqramlaşdırılıb".

Ancaq o, əlavə edib ki, "müəllimlər bu sahədə ciddi çətinliklərlə qarşılaşırlar. Sahə, onlayn öyrənmə icmalarının yaradılmasında iştirak edən proseslər barədə çox az təlimat təqdim edir. Bu dəstək çatışmazlığı həm müəllimlər, həm də öyrənmə üçün effektiv onlayn təhsilin qarşısında böyük maneədir".

Professor Harasim qeyd edib ki, onlayn ali təhsilin tədrisi, ənənəvi tədrisdən fərqli bacarıqlar tələb edir və universitetlər bu əlavə sertifikatları müəllimlərə qazandırmazsa, uğursuz olurlar.

Bu arada, texnoloji inkişafın yeni imkanlar gətirsə də, əlavə çətinliklər də vardır. Bunlardan heç biri süni intellektdən daha böyük deyil. Professor Harasim, süni intellektin gətirdiyi istiqamətə qarşı ehtiyatlı mövqedədir.

"Bugünkü təhsil süni intellekt proqramı pedaqogika və ya texnologiyanın dizaynında məhdud təhsil girişini olan biznes modelinə əsaslanan kommersiya məqsədi daşıyır. Texnologiyada dəyərlər mənfəət yönümlüdür, bu da mütləq ictimai maraqların xeyrinə deyil", - deyir o bildirib. "Təhsil sahəsində süni intellekt təhsil müəssisələri üçün böyük bir çağırışdır, çünki bu, institutların missiyası, dəyərləri, prosesləri və icmaya yönəlmiş modelində əsaslı bir dəyişiklik deməkdir".

Süni intellektin köməkçi, yoxsa maneə olduğunu söyləmək çətin, amma onlayn ali təhsilin əhəmiyyətinin yalnız artacağı aydındır və universitetlər bu çağırışa cavab verməli olacaqlar.

Gülsüm XƏLİLOVA